

Veletrh vědy 2023 – odkryje 8.–10. června opět taje vědy a výzkumu (tentokrát také se Živou)

I letos můžete zdarma navštívit Veletrh vědy na výstavišti PVA EXPO PRAHA, kde uvidíte 100 expozic pracovišť Akademie věd ČR, univerzit, inovativních firem, neziskových organizací a mnoha dalších institucí. Veletrh zůstává otevřený všem, není třeba se předem registrovat, výjimkou je z kapacitních důvodů pouze hlavní program v sále – registrace na něj bude spuštěna na začátku května, sledujte proto v závěru uvedené webové stránky a sociální síť Facebook a Instagram. Pro žáky a žákyňe základních škol, studenty a studentky středních škol, ale i pro všechny fanoušky vědy a poznání je připraven bohatý program.

V tomto roce najdete na Veletrhu vědy i Živu. Na stánku našeho časopisu budou k vidění (a nejen k vidění) kromě Živy zajímavé přírodniny, vyzkoušíte si své znalosti prostřednictvím jejich poznávacíky, podíváte se na struktury různých biologických objektů neviditelných pouhým okem a části různých organismů viditelných pouze v UV světle.

Seznámíte se také s některými bezobratlými živočichy – jak funguje formikárium, umožňující pozorovat strukturu sociálně žijících mravenců a jejich chování uvnitř jinak skrytého hnízda, a jak se chovají při vyrušení švábi madagaskarští, kteří na vetřelce viditelně i slyšitelně reagují.

Foto P. Pecháček

Kromě členů redakce se setkáte s našimi dlouholetými spolupracovníky a organizátory akcí pro žáky a studenty se zájmem o biologii – Arachne a Biologická olympiáda. Dozvíte se od nich, jak můžete rozvíjet své znalosti přírody, zúčastnit se zajímavých terénních exkurzí a letních soustředění s přírodovědci, a jak si v soutěži na různých úrovních (včetně té mezinárodní) vyzkoušet vědomosti z biologie.

Těšíme se na vás!

Redakce Živy

Více na <https://www.veletrhvedy.cz>

Dominik Vondráček

I vy můžete pomoci s mapováním hranice dvou druhů nosorožníků napříč Evropou!

V entomologickém oddělení Národního muzea se zabýváme fylogeografií nosorožníka kapucínka (*Oryctes nasicornis*) na území Evropy a v přilehlých oblastech. Podle aktuálních výsledků existují v Evropě pravděpodobně dva druhy nosorožníků rodu *Oryctes*, nikoli jeden. Kudy vede hranice rozšíření těchto dvou potenciálních druhů?

Nosorožník kapucínek patří k největším broukům Evropy, který se dále vyskytuje v severní Africe a směrem na východ až k Indii a Číně. Jeho atraktivnost způsobená nápadným pohlavním dimorfismem zřejmě zapříčinila značně komplikovanou taxonomii druhu. V současnosti je evidováno 20 platných poddruhových jmen, přičemž jedno z nich se vztahuje pouze k populacím z České republiky. Jde tedy o silně endemický poddruh nesoucí jméno *Oryctes nasicornis andrejanus*. Má tento poddruh skutečně opodstatnění, stejně jako dalších 9 evropských poddruhů?

V rámci naší molekulární studie nemáme žádnou podporu pro většinu poddruhů včetně zmíněného taxonu *O. n. andrejanus*. Naopak jsme na území západního palearktu objevili velmi dobře identifikovatelné a výrazně separované genetické linie na úrovni dvou samostatných druhů. Hranice mezi nimi prochází Evropou poměrně neobvykle od západu k východu přes Francii, pravděpodobně pak mezi jižním Německem a Alpami. Poté zcela jistě protíná na jižní Moravě Českou republiku a zřejmě pokračuje dále přes Slovensko.

Zapojte se proto do hledání kapucínků u nás i na dalších územích. Pomůžete tak blíže specifikovat hranici obou potenciálních druhů v Evropě. Možná objevíte i geneticky odlišnou populaci, na kterou jsme zatím nenarazili. Dospělci i larvy žijí v kompostech, hnojištích, trouchnivých pařezech listnatých stromů nebo pod padlými kmeny či v hromadách pilin a štěpky. Létají také na světlo.

Nezapomeňte ale, že v České republice je kapucínek chráněn zákonem. Pokud nemáte příslušná povolení, ke sběru se rozhodně neuchylujte. Na existenci populace nás upozorněte telefonicky (na číslo 224 497 884) nebo e-mailem (na adresu dominik.vondracek@nm.cz) a pro brouky si přijedeme. Stejně tak pečlivě sledujte situaci v dalších zemích výskytu tohoto druhu. V některých státech chráněný je, v některých není. Pokud vám ve sběru nebrání legislativa, prosíme dospělé smrtit čistým 96% lihem a uchovávat v lednici. V případě larev (ale i dospělců) je možné jedince nechat živé a následně se na kontaktech uvedených výše nebo v kulérové příloze této Živy domluvit na předání živého materiálu. Larvy se většinou snažíme udržet v chovu pro získání dospělých brouků ke studiu jejich morfologie.

1 Dospělý samec nosorožníka kapucínka (*Oryctes nasicornis*) s jasně patrným růžkem na hlavě a specificky tvarovaným štítem. Samci používají rohy k soubojům o samičky, které na hlavě mají jen nepatrný hrbolek.

2 Rozšíření dvou objevených genetických linií nosorožníka kapucínka napříč částí Evropy. Ve výřezu situace v České republice, kde je hranice definována na šířce pouhých několika málo desítek kilometrů. Foto a orig. D. Vondráček

1

